

Nová náboženská hnutí - konceptualizace

Mgr. Petra Vejvodová, Ph.D.

27. 9. 2016 + 4. 10. 2016

BSS 164 Bezpečnostní aspekty nové religiozity

Nová náboženská hnutí

Sekty

Vysvětlení pojmů

- **Náboženské společenství** – seskupení lidí, kteří se hlásí k některému náboženství
- **Církev** – podle tradiční terminologie: křesťanská náboženská společnost
- **Církev a náboženská společnost** je definovaná (resp. jsou definované) v § 3 písm. a) zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, jako „dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby.“

Nová náboženská hnutí (NNH)

- Nárůst od poloviny 20. století
- Začínalo se na představě malých uzavřených skupin, vedených charismatickým lídrem nebo někým, kdo se jmenoval do funkce
- NNH vnímána jako něco negativního
- Důraz na prvek vůdce

Sekta

- Původně neutrální pojem (označení náboženské skupiny, která se oddělila od jiné)
- Viz křesťanství
- Postupem času velmi negativní konotace, pejorativní pojem
- Dnes asociace s vymýváním mozku, manipulací
- 1978 – hromadná sebevražda členů sekty Svatyně lidu (Guyana) = po této události pojem sekta spojen s extremismem a manipulací na dobro
- Destruktivní kult
- Dnes pojem sekta nahrazen neutrálním NNH

Sekta

- Kriminologie vymezuje pojem sekta jako „náboženské uskupení, které dlouhodobě působí na sebehodnocení jednotlivců tak, že dochází k psychické újmě, která bývá charakterizována ztrátou individuality, sníženým sebevědomím, sníženou schopností žít samostatně bez skupiny a jejího vůdce“ (Chmelík 2003)
- České právo termín sekta nezná – používá pojmy jako církve a náboženské společnosti

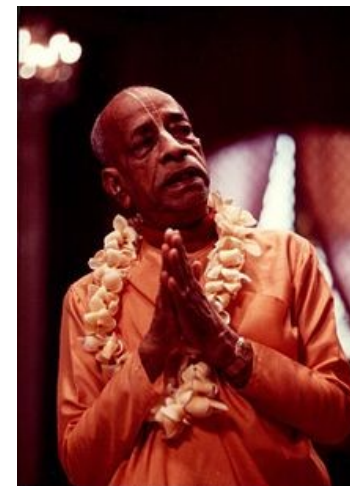
Definice NNH (žádná univerzální neexistuje)

- náboženské skupiny, které se pohybují na sociálním a náboženské okraji společnosti; svojí vírou se liší od velkých náboženství; mají minimální vazby na vládnoucí a intelektuální struktury společnosti, ve které fungují
- *ignorovány ve vědeckých kruzích*
- zajímají se o ně tzv. cult-awareness skupiny
- *Velké úsilí do procesu rekrutace*
- Návaznost na tradiční náboženství? – problematické...

Některá vychází ze starých učení

Hare Krišna

- NNH staršího charakteru
- Založeno 1966 v USA [A. C. Bhaktivédánta Svámí Prabhupáda](#)
- Kořeny ve védské tradici

Adventisté sedmého dne

- vznik v USA v 19. století v rámci protestantských církví
- věří v Ježíše Krista, čtou Bibli; očekávají druhý Ježíšův příchod
- založili humanitární organizaci ADRA(Adventist Development and Relief Agency)

Některá nenavazují vůbec na ni

Vesmírní lidé

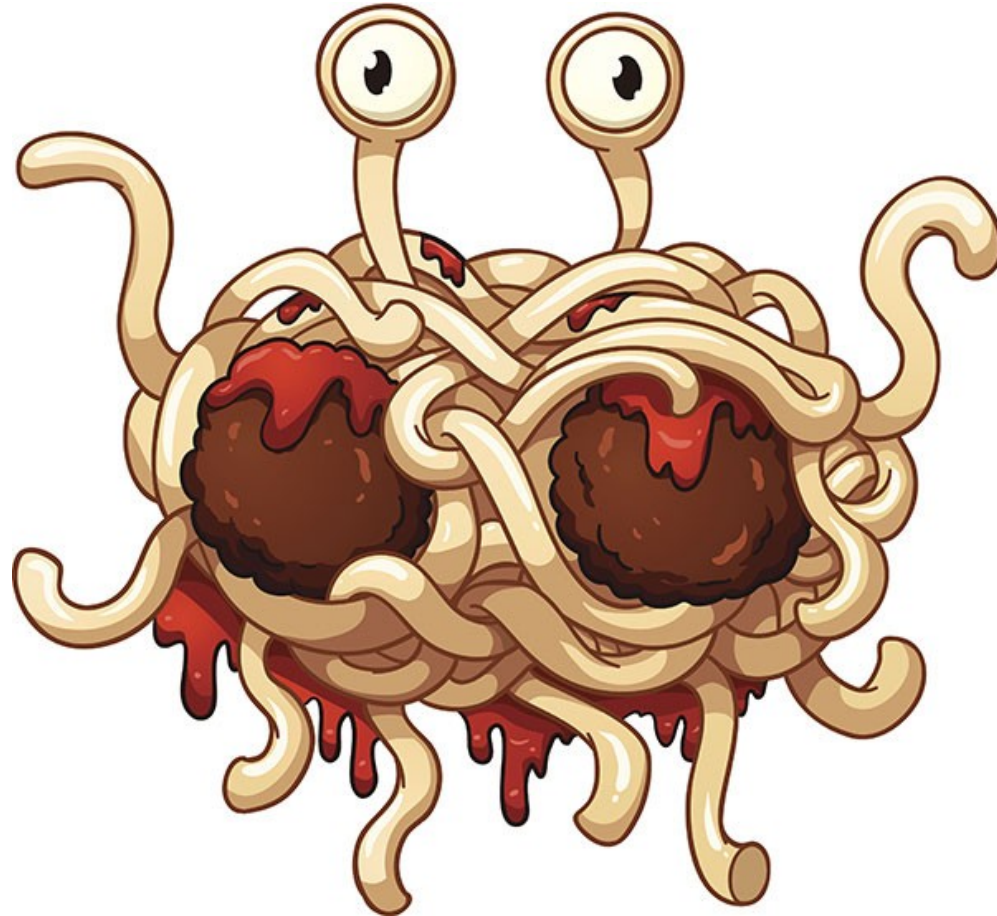
- hnutí, které tvrdí, že komunikuje s mimozemskými bytostmi
- historie v ČR začíná už někdy v polovině 90. let 20. století
- kolem Ivo A. Bendy
- hnutí postupně začalo upadat potom, co se nenaplnily představy o postupné evakuaci planety Země

Jediismus

Pastafariáni

Psychologie a NNH

- Dlouho přístup dle Freuda (negativní postoj, náboženství vnímáno jako forma neurózy)
- Soustředění se na osobu vůdce, proces vedoucí ke členství, vliv členství na psychický stav jedince
- Pokusy o profil jednotlivce, který je přitahován NNH
- obecně se jedná o: deprivaci, odloučení, inklinace k řešení náboženských otázek, nejistota o vlastní identitě, zkušenost s osobní krizí

- 1992 - Americká asociace psychiatrů:
- „Bílá střední třída, idealističtí mladí lidé – to jsou ti, kteří představují většinu současných členů sekt. Jsou často osamocení, trpí depresemi a strachem z nejisté budoucnosti. Mají tendenci být závislí. Potřebují externí síly k tomu, aby cítili vlastní hodnotu, aby cítili, že někam patří a že mají důvod, proč žít. Často cítí nepřátelství vůči společnosti jako takové, protože je zklamala a mají pocit, že si jich společnost neváží. Svoboda je pro ně příliš neuchopitelná.“

Psychologie a NNH

- Hare Krišna – depresivní osobnosti (výzkum z 1984)
- Storr (1996) – guruové - patologické individuality, narcisté, neschopni přijmout kritiku, neschopni přátelství
- Brainwashing
- Singer (2003) – manipulace v době osobní krize

- Proti proud psychologů, kteří tvrdí, že ne každý, kdo má „problém“ vstoupí do NNH
- NNH naopak pomáhají stabilizaci emocionálního stavu

Sociologie a NNH

- tradiční náboženství neschopna odpovědět na otázky a neschopna naplnit potřeby jednotlivců
- **NNH často výrazem revolty**
- **Potřeba uceleného obrazu světa a jistoty**
- **Zdánlivá emancipace těch, kteří se jí podvědomě bojí**
- **NNH vnímána jako protest proti modernitě**

Hvězdné války

Harry Potter

Matrix

Pán prstenů

Proč takové filmy tak rezonují v sekulárním světě???

Profil člena NNH

- Převažují mladí
- Zpravidla vzdělanější
- Střední a vyšší střední třída

3 typy NNH

- 1) **NNH potvrzující současný svět** – různá hnutí Nového věku, scientologové, raeliáni atd. – normy a hodnoty současného světa potvrzují a své členy nenutí k distancování se od svého okolí a dosavadního každodenního života, přichází ale s novými technikami, jak otevřít svoji spirituální stránku a využít tak vlastní potenciál jak jen je to možné – společenský systém nepovažují za špatný nebo nespravedlivý, víra je individuální a zdroj neštěstí a utrpení není ve společnosti a v jednotlivci
- 2) **NNH odmítající současný svět** – hnutí, která požadují, aby se členové separovali od dosavadního života a přetrhaly vazby na společnost (ta je vnímána jak destruktivní - hnutí, která považují naši společnost a systém společnosti za špatný a škodlivý
- 3) **NNH s neutrálním postojem ke společnosti**

Vstup a výstup z NNH – Kulturní a sociální faktory

- Struktura příležitostí –změny ohrožují stabilní instituce a otevírají prostor pro „okrajové subjekty“
- Krize hodnot, morální krize, revolta – šance pro protestní subjekty
- Hunter (1981): *deinstitutionalizace* - v soukromé rovině „volba“ nahrazuje sociální konvence, pro jednotlivce je směřování kamkoliv mnohem těžší, musí se více rozhodovat
- NNH jako komunita, rodina, pocit začlenění
- Wilson (1976): nárůst NNH souvisí s narůstající sekularizací (sekularizace narušuje institucionální rámec náboženství a vytváří tak prostor pro NNH)
- Stark, Bainbridge (1985): sekularizace generuje dva procesy: návrat a inovaci

Vstup a výstup z NNH - Konverze

= transformace osobní identity

- Není to vždy „brainwashing“ (btw. Brainwashing jako pojem byl odmítnut na přelomu 80. a 90. let) – spíš manipulace
- Náhlá (ale spíš se jedná o manipulaci) a postupná
- **7 kroků procesu konverze** (Lofland, Stark) :
  - 1- zkušenost, která vytváří napětí v životě člověka,
  - 2 – tato zkušenost ho/ji přiměla přemýšlet o spirituálních věcech, o bohu,
  - 3- což z takového člověka dělá osobu hledající náboženství,
  - 4 – takový člověk pak musí potkat nějaké NNH a ve zlomovém okamžiku svého života do něj vstoupí,
  - 5 – vytváří si vazby na lidi v hnutí ,
  - 6 – zároveň redukuje vazby na vnější svět,
  - 7- je vystaven/a intenzivnímu působení členů hnutí

Manipulace

- 1) Destabilize a person's sense of self.
- 2) Get the person to drastically reinterpret his or her life's history and radically alter his or her worldview and accept a new version of reality and causality.
- 3) Develop in the person a dependence on the organization, and thereby turn the person into a deployable agent of the organization.

- 1) Keep the person unaware of what is going on.
- 2) Control time and physical environment (contacts, information).
- 3) Create a sense of powerlessness, fear, and dependency. Suppress old behavior and attitudes.
- 4) Instill new behavior and attitudes.
- 5) Put forth a closed system of logic.

Opuštění NNH

- náhrada jinými hodnotami, zklamání, noví přátelé
- únosy a deprogramování: 2/3 se podaří deprogramovat, z nich jedna třetina se vrací po nějakém čase zpět do NNH; čím kratší dobu je člověk v hnutí, tím deprogramování je účinnější

Náboženská společnost svědků Jehovových

- Inovace křesťanského protestantismu
- Studium Bible
- Vize zániku světa a spásy pro poslušné
- Jasně schéma budoucích událostí, naplnění času, smysl života, vědomí vlastní hodnoty, silná sociální opora
- Pečlivě připravená náborová konverze, vzbuzování strachu, postupná izolace
- Napětí ve vztahu k většinové společnosti: hl. transfuze krve
- https://www.youtube.com/watch?v=w_tsuKdySp0